

Karl Jurij

Velésovo

božja pot

na

Kranjskem.

Samozaložba. Natisnil Rud. Milic v Ljubljani.

Velešovo

posla poš

Krajský úřad

IN=030007642

V splošni zmedi in pri spačenosti svetà, v kateri se Bog tají, keršanstvo napada, resnica zaničuje, človeška vrednost znižuje, vse vérsko meša in le laž in krivica gospodujete, je veselo in prijetno za njega, kteremu še verno serce v persih polje, viditi ljudstvo, takó priprosto ko tudi izobraženo, cerkve obiskovati in v njih svojega toleko od hudobnega sveta žaljenega in zaničevanega Boga in stvarnika vsega, kar je, moliti ter v vsi ponižnosti čestiti. Ta verni, keršanski duh se razodéva še posebno živo po božjih potih, kar imamo tudi tukaj pri nas v Velésovem priložnost opazovati. Sicer zastaja nekoleko let sem ta božja pot, vender pa od spomladi do pozne jeseni vsako leto, je še zméraj več ali manj romarjev viditi, kateri v vsi vernosti in ponižni pobožnosti Marijo časté, in

se ji priporočajo, pa tudi za sprošene in pre-
jete milosti zahvalujejo. In takem vérnem v
podučenje in v nedolžen in sveti kratko-čas,
če tudi morda nejevercam v nejevoljo, gotovo
pa ne v škodo, podajam tukaj nekoleko verstic
zarad Velésovskega samostana, cerkve in Matere
Božje — vse pa trojnoedinemu Bogu na čast,
Mariji v slavo, vernem pa v krepčanje ker-
šanskega duha. Da bi se tudi to zgodilo!

Velesovo, na Velikonočni torek 1872.

Župnik Velesovski.

Velesovo.

I. Kraj in okolica.

Kako poldrugo uro od Kranja, ali kake pol ure od Cerkljan, na cesti proti Kranju, razprostira se na nekoliko zvišanem kraju na desno roko vas Trata. Verh vasi na majhnem gričku je cerkev, ktere spomini segajo v starodavne čase; posvečena je sv. Marjeti, pokopališče velesovske fare. Pod cerkevjo od juga proti severju se steza dolina, prav za prav dolinica, ki je dolga kake četert ure in široka kakeh sto sežnjev. V dnu zapira jo Štefanja gora, verh ktere se vzdviguje cerkvica, bela ko labud, ter gleda s svojim svitlo bleskečim zvonikom doli v dolino in spet tje po široki planjavi gorenske okrajine. Gora ta, obraščena s smerečjem, borovci in jelovjem, je vsa zelena in kupí s svojo cerkvico na kviško v podobi silno velike senene kopice. Od dna dolinice do cerkvice je zeło eno uro hodá, prizor od nje pa krasen in mičen. Vzdvi-gujejo se veličastno zadaj za njo mejni snežniki Kranjske in Koroške: Záplata, Kočnja, Grintovec se zovejo ti velikani. Z njimi v zvezi opasujejo domovino našo mali in veliki Storžec, Kervavec visoko gori nad Cerkljami v družbi z zgornje-go-

renskimi in kamniškimi snežniki, ter lepšajo in povzdigujejo v svoji veličastni podobi ne le omejeno dolinico, temveč vso bližnjo in daljno okolico. Nehote pride človeku pri takem pogledu na misel, kar je Vodnik na Veršacu pél:

»Sklad na skladu se zdviguje

Golih verhov kamni zid,

Večni mojster ukazuje:

Prid zidar se lès učít«.

Stopiš pa iz hrastovega gojzdiča poleg dolinice na južno vzhodni strani na zvišano polje, zagledaš tam gori na zapadu očeta slovenskega gorovja, močnega sivolasnega Triglava, ki iz starodavnih časov v sinje nebo sterli, in zapovedovalno proti vzhodu po Slovenskem pogleduje. Tje pogledaj, poje Vodnik:

»Tje pogledaj na višave,

Kjer Triglav kipi v nebó,

Štej snežnikov goličave,

Kar dozrè nardalj okó«.

Lepi pogled na zunaj pa tudi v dolinici ni žaljen. Hriba, ko dolinico obrobujeta, se hitro nižata in blizo okrajne ceste zgubita v planem. Planota po dolini je skozi in skozi lep, velik travnik, kdaj samostanski in pozneje grajšinski, zdaj pa razdeljen med mnogo gospodarjev. V znožju Štefanje gore na severni strani, ali konec doline razteguje se vas, Adergas imenovana, z obilnim sadnim drevjem tako, da na spomlad, ko je vse zeleno in v cvetju, se skor da hiše ne vidijo. Sploh kraj je prijeten in lep, okolica zunanja pa krasna in veličastna, in gorenske strani z njenimi snežniki ni zastonj hvalil angleški prirodoznanec „Davis“. V knjigi, ktero je na svetlo dal, ko je pred več ko 30 leti na državne stroške popotval po Evropi,

pravi ta učenjak, da ni lahko lepšega prizora najti mem tega, ki ga človek ima, ako se pri Cekinovem gradu pri Ljubljani proti Snežnikom ozira.

V tem prijetnem kraju tedaj, in v še lepšej okolici, v omenjeni vasi Adergasi, izvira mirno in tiho izpod skale prav na planem na zapadni strani studenec, ki ga čudno prečudno Lebbrand kličejo, na vzhodni strani šumlja pa majhena vodica, ki ji je ime Plevnjek in teče izpod Štefane gore. Pervi vir ne daje prav čiste, temuč nekako belkasto motno vodo, tudi ni ravno priljubljena pijača, služi pa prav dobro za kuho, za živino in perilo; domači ljudje jo tudi za pijačo rabijo, kdor pa hoče dobre vode, ima se le nekoliko korakov dalje ven po cesti potruditi in najdel bode dvojin studenec, ki se človeku kaj dobro prileže, ter mu žejo prav prijetno ugasi. Druga tej nasprotna in vstric tekoča vodica pa je navadna studenčnica. In tu v sredi med tema dvema vodicama, obdano v polokrogu od adergaških hiš, na prostoru za spoznanje zvišanem stoji **V e l e s o v o**, nekdam sloveč in bogat ženski samostan dominikanic, ali belih nun, kakor jih je ljudstvo navadno imenovalo; zdaj pa golo zidovje brez naj manjših prihodkov, odločeno: razsuti se sčasama ter razpasti v razvalino. — Pravo znamenje minljivosti.

II. Samostan.

Samostan Velesovski se steza 23 oken daleč v eni versti od juga proti severju pod Štefanjo goró. Polovico v zemlji pri tleh so kleti, kuhinje in družinske shrambe zkoz in zkoz kakor dolgo je samostansko zidovje, spredaj na znotrajno stran pa gre

lepo in terdno obokano hodišče, mostovž, poleg vsih ravno napičenih shramb z vratmi v nje. V samostan se pride po dvajsetih stopnjah pod tako imenovano „porto“. Stopivšemu skozi vrata se odpre dolgi prizor po zopet obokanem mostovžu, iz kterega derže mnoge vrata v razne izbe prvega nadstropja, ki služijo zdaj v stanovanje kaplanu in farovski družini, potem v šolo in stanovališče učiteljevo in prenočišče romarjev. Konec zidovja ob severni strani se pa zakréne poslopje na zahod, takó da ima ves samostan podobo pravokotja. Iz mostovža pelje dvoje stopnic v drugo nadstropje, ki je enake podobe od perviga le s tem razločkom, da je mostovž v prvem nadstropju zbokan, v drugem pa ne.

Tretinja samostana je za farovž odločena in vsa popravljena, in v drugem nadstropju tudi stanovanje fajmoštovo, v ostalem zidovju pa so zaporedama celice nekdanjih dominikanaric. Z mostovža se vidi na ravnost na dvorišče s sadnim vertom, s hlevom in podom in na bliznji hrib, kjer je stal grad „Kamen“, lastina plemenitih „Steinskih“, vstanoviteljev Velesovskega samostana, potem na Štefanjo goro in zadaj na velikanske snežnike.

Pravokotje, ki se na severni strani proti zapadu zakrene, bilo je berž ko ne s starim samostanom, kateri je na zapadni strani zdajne cerkve stal, sklenjeno, vsaj lice pravokotja nekako to odkazuje. Gospé dominikanarice bi bile prej ko ne stari samostan ohranile in Velesovo bi bilo tudi dandanes viditi v lepej podobi, kakor se še zmiraj vidi, na nekterih slikah: cerkev namreč v sredi, in na obeh stranéh mogočno samostansko poslopje, pa prišlo je drugače, prekrižal jim je Jožef cesar njih lepo osnovo.

Odpravljeni so bili samostani, in ostalo je samostansko poslopje Velesovsko v tej podobi, v kateri je bilo v poprejnem stoletju v novo sozidano, veči del saj od zunaj, do današnjega dné; razna je bila osoda, ktera ga je zadela, in marsikaj bi imel ta samostan povedati, ko bi govoriti zamogel, pa kaj! mutast je, sovražni, nemili časi so mu jezik izruli — pokončali so skor da vse rokopise, in ga v mnoge mnoge stiske zarinili. Zidan v trinajstem stoletju je bil pozneje berž ko ne pretesin in zidale so gospe nune v pretečenem, osemnajstem stoletju na nasprotni strani zdajne cerkve, na vzhodu, novo, mogočno poslopje, pa, kakor smo že omenili, prišel je piškavi Jožefov čas — v cerkvenih zadevah zelo današnjemu podoben in — Velesovski samostan je prenehal.

Gospe dominikanarice so sicer v samostanu živeti smele, novink sprejemati pa jim ni bilo pripušeno, in tako je bila samostanskemu življenju žila prerezana in častitljiva družba k počasni smerti obsojena. Zadnja „gospa mati“, — priorisa — Marija Neža Plavec, prej ko ne iz Železnikov, umerla je februarja meseca, 1797. leta v 78. letu svoje starosti, in zadnja iz med samostanske družbe bila je mati Avgušтина Bartaloti, umerla meseca februarja l. 1834, stara 77 let.

Med tem časom se je v Velesovskem samostanu marsikaj godilo. Stanovališče dominikanaric postalo je grajščina s cesarskim oskerbnikom, potem nekaka vojašnica, ali velikoveč vojaška bolnišnica, pozneje sedež okrajne gosposke, do l. 1826, potem spet edino le prazno zidovje z grajščinskim oskerbništvom. O vojsknem času, ko so prišli vjeti Francozi v samostan, so morale nune pobegniti, nekaj

na Goričane, nekaj pa v Loko; z rokopisi, kakor pripovedke pravijo, in z drugimi znamenitnimi listi, so francoski vojaki konjem stlali, od tod pomanjkanje pismenih virov v zadevi samostanske zgodovine. O času okrajne gosposke je bilo zidovje proti severni strani v pravokotju vse prezidano, in mirni kraji, stanovanje v Božjo službo posvečenih devic, ali v njih službo odločenih oseb, bili so v tamne ječe predelani. Začasnih oskerbnikov slednji je imel svoj prav, in po tem pravu je ravnal. Podirali so vradniške hiše in s samostanom v zvezi stoječe podstrešja, rušili so zidovje in prodajali kamnje, s katerim je bilo vse v bližnji samostana ležeče posestvo obzidano in od zunanjega sveta odločeno, malo pa se je skerbelo za ohranjenje samostanskih sob, in sploh za dober stan nepreobširnega poslopja.

Stari samostan je bil zapuščen, gospe so se v novo poslopje preselile, in ker je njih gospodarstvo po odpravljenij samostanov nehalo, se cesarski oskerbniki niso veliko menili za poslopje, nar manj pa za staro zapuščeno zidovje, in tako se je zgodilo, da je streha čedalje bolj pešala, zmiraj bolj rebra kazala; dež, zmerzlina, zob časa je glodal in rušil zidovje, poprej prijazno stanovališče spreminjalo se je v razvalino ter bližalo popolnemu propadu. V takem stanu dobil je stari samostan grajščinski oskerbnik Višner, in ker popravljati tako zelo že poškodovanega ni kazalo, ga je raji do tal poderl, les in kamnje poprodal, s sipom pa ceste posipal, ktere je iz nogolomnih kolovozov v okolici izpeljal. Pred kakimi desetimi leti prodali so vse posestvo. Njive, travnike in gojzde — vse je šlo, nar manjši reči se ni prihranilo samostanu, in zidovje stoji in bo prej ko ne stalo, dokler se bo ostrešje osker-

bovalo, toda pusto, prazno, dolgočasno in žalostno, nekako žalovaje po prejšnjih boljših časih, priča slabovernega, cerkvi neprijaznega duha, kateri, žali-bog, da še ni minul.

III. Cerkev.

Pervotna cerkev, kakoršna je bila še do srede pretečenega stoletja v Velésovem, stala je ravno narobe sedanji cerkvi, segala je od vzhoda do zahoda in je bila veliko manjša od sedanje. Širila se je prav na tem kraju ko sedanja, le s tem razločkom, da je nekdanja dolgost zdaj cerkvi širjava in nekdanja širjava podaljšana v sedanjo dolgost. Kdaj samostanska, zdaj pa farna cerkev, v poprejnem stoletju vsa iz novega sozidana, steza se, na zapadni strani samostana stoječa, z njim vred in sicer s tikoma od juga, proti severju. Dolga je 19 sežnjev, široko 10, visoka 9 sežnjev; zidana je v rimskem zlogu in posvečena Materi Božji.

Lice cerkve je z zvonikom v sredi posebno na prvi pogled res prijazno, lepo in močno; po širokih, lepo izdelanih, v sredi s presledkom deljenih stopnicah po 6, 5 in troje štablj se gre v nekoliko zvišano cerkev, v katero pelje troje vrat. Stopivšemu v njo se razveseljuje okó, kamor koli pogleda, kajti lepo zidana cerkev razvija se ti tako na vse strani kot veličastno, Bogu in presv. Devici posvečeno, res zalo svetišče. Jo ogleduješ, hitro spoznaš, da je umetna, mojsterska roka vodila zidarsko delo, in nadvladovala ga; opazuješ pa oltarje, ne veš, ali bi se bolj čudil priprosti sestavi oltarjev ali pa njih popolnoma cerkvi primerni podobi; in če ogle-

duješ podobe svetnikov na oltarjih, slikane na platno, se pa od nekterih kar ločiti ne moraš, takó plastično lepo in živó so izdelane, — dalje ko jih gledaš, težeje se ločiš. Je pa z velikim še šest stranskih oltarjev. Svetniki, katerim so stranski oltarji posvečeni, so sledeči: Na moški strani sv. Jožef umirajoči, sv. Vincencij mučenik, in sv. Štefan, kamnjani; na ženski strani pa so: Sv. Janez Kerstnik, sv. Dominik in sv. Katarina mučenica.

Vse te podobe so ene roke delo, in to izverstno in umetno. Neki Šmid iz Kremisa jih je bil na platno vdihnil. Sv. Dominik in sv. Katarina zaslužita, bi rekel, med podobami na stranskih oltarjih prvo mesto. Sv. Jožef je sicer ko slikarija mojstersko delo, pa dozdeva se nam, tako umira navadno pobožen kristjan; on, kateri je bil ženin Marijin, in varh Gospodov, in ki je pravičen v sv. pismu imenovan, ni bil tako strašno od smerti zdelan. Njegova smert tudi ni bila žalostna prigodba, temuč veseli prestop iz solzne doline v rajsko večnost — k Bogu v družbo svetnikov in angelov Božjih — to pa se na sliki pogreša. Gledaš pa sv. Katarino, kakšen obraz! Tu ne vidiš nikjer tiste dolgočasne, žalostne potuhnjenosti, v kateri slikarji tako radi pobožnost in svetost predstavljajo, še manj pa zapaziš na tem obrazu kaj posvetnega, ta obraz je tako rekoč solnčna pika, iz ktere blišče nekako žarno vse keršanske čednosti! Kako ji veleva poveljnik, naj se reši in moli malika! kako prigovarja neki nejevernik rabeljnu, naj še nekoliko poterpi, ker se bo morda vender le udala! kako pa svetnica kleče vsa pripravljena smertnega mahleja pričakuje! Vidi se, da se teló nad morivnim udarcem straši, vidi se pa tudi, da je duh telo

zmagal in se nepremakljivo daroval Bogu. Sveta nevesta zaničuje vse posvetne ponudbe ter se v svetej ljubezni svojemu presvetemu ženinu daruje. Človeštvo je v tem svetem obrazu poveličano; ne posvetni, ampak sveti, keršanski duh se iz njega in po njem razséva; od tod tolika mikavnost in lepota. Človek bi se razjokal, da se tako blagobitje z zemlje loči; človek bi se groziti mogel nad tako nečloveško hudobijo, nad umorom sv. Katarine; človek bi pa tudi kar zaukal, da nebesa, takó blago, sveto dušo v svoje društvo sprejmejo in z njo zveličansko, rajsko družbo pomnože. To je podoba sv. Katarine na zadnjem oltarju proti velikim vratam, le škoda, da zob časa tako zeló svojo razkrojivno moč na tej sliki razkazuje. In sv. Dominik?

Naslikan je ta svetnik, ko rabelj njegove knjige, shrambo katoliškega nauka, vpričo njega in valdenskih krivovercev na ognju žgé, pa jih nikakor sežgati ne more, kajti plamen se jih ne prime, da si tudi ga, kolikor je moč, rabelj in njegovi pomagavec podžigata in množita. Sveti Dominik kleči na enem kolenu pred plamečim ognjem s knjigo, prvi krivoverc kaže zaničljivo v knjigo na ognju, kakor da bi reči hotel, s pogledom na Dominika: „Vervali ti bomo, da resnico govoriš, ako ta tvoja knjiga zgorela ne bode“. Tretji se steguje, da bi vidil knjigo greti in se hudobno posmehuje, čes, saj bode zgorela, ni dvomiti nad tem, in drugi, ki vidi pred sabo ogenj in knjigo, ves osupnjen stermiti in gleda, ker knjiga ne gori, plamen se je ne prime, v sredi plamečega ognja so celo posamni listi odperte knjige nepoškodovani; sv. Dominik pa gleda z nekim svetim ponosom in posluša govor

krivovercev, kakor da bi reči hotel: „Vi zaslepljeni, glejte, Bog sam tu govori ter vas kliče na pot resnice in zveličanja; poslušajte njegov glas ter se vernite nazaj v naročje matere katoliške cerkve“. Na vsi sliki pa ste senca in svitloba tako umetno razdeljeni in na platno plastično djani in razliti, da bi človek mislil, kar tje bom stopil, in to ali uno osebo na sliki prijel in na tla postavil.

Opustivši opisovanje drugih slik moramo vendar omeniti Matere Božje oznanjenja — v velikem oltarju. Ta slika, bi rekel, ima prednost pred vsemi drugimi. Tu je vse umetno, lepo in izverstno. Ponižnost Matere Božje, nje vdaja in podverženost pod sklepe božje, nje vsa zunanjšina spričuje bitje, ki je bilo v resnici vredno povzdignjeno biti nad vse človeštvo.

Toliko od slik v tej cerkvi. Ako v njo stopiš in se ozreš po nji, čutiš hitro, da si tukaj na svetem kraju, da si v bližini vsegamogočnosti božje; duh se proti nebu povzdiguje in molitev pride sama. Sploh: zidava, oltarji in slike, vse ti prikupuje to svetišče, vse se ti strinja, ter stavi cerkev to, cerkev Velésovsko med nar lepše cerkve v celi občirni naši škofiji. To je res sveta hiša, prava hiša Božja in hiša molitve.

IV. Pripovedka.

Velesovo je zelò stara fara. Pred letom 1238 je bila sedanja podružnica sv. Marjete na Trati farna cerkev. Oddaljena je prijazna cerkvica dober strelaj od vasi, imenovane Velesovo, na poti proti Kranju, ki daje tudi celi fari svoje imé. Zidali so to cerkev zarad pripravne lege na prijaznem mestu,

kjer stoji še dandanašnje, pa prej ko ne ni bilo še tadaj sedanje vasi Trate, ki se zdaj pod cerkvijo na zapadni in južni strani razprostira. Misel ta opira se prvič na to, ker nekjer se ne omenja v izvirnem pismu vstanovitve samostana tukajšnjega vasi Tratinske, temuč edino le sv. Marjete v Velesovem; drugič je sploh govorica in znano, da ste vas Adergas, stoječa okoli samostana, in tudi Trata postali pozneje že po sozidanem samostanu, kajti naselovale so dominikanarice na svojem posestvu svoje pridne in zveste posle proti temu, da so plačevali davek od podeljenega zemljišča, in na leto posebne opravila opravljali; sv. Marjeta bi tretjič prej ko ne ne bila zvana v Velesovem, ampak na Trati, tudi fara bi ne bila Velesovska, ampak Tratinska, ko bi bila vas Trata namreč že pred samostanom in takrat že stala, ko je bila cerkev. Cerkev sv. Marjete je bila potemtakem v starodavnih časih farna cerkev v Velesovem, stoječa na nekoliko zvišanem kraju na samem, in je še le sčasoma se spremenila v podružnico na Trati.

Iz farovža sv. Marjete tedaj, tako pravi pripovedka, stopi l. 1223 nekega lepega jutra, ko je ravno solnce prijazno okolico s svojimi dobrodejnimi žari pričelo razsvitljevati, domači gos. župnik z brevirjem pod pazho ven na plan, ter jo zakrene proti dolinici pod Štefanjo goro. Počasi poleg lepega travnika jo korači naprej ter moli in opravlja med potjo brevir; kužek skaklja okoli gospoda vesel, da smé tudi on danes z njim iti, teka pred njim in za njim, dela sto in sto nepotrebnih potov razveseljevaje se po svojem. Naenkrat pa se zgubi in bilo ga ni več časa, in še le ko se gospod proti domu oberne, prisopiha psiček za njim, skaklja in

laja, se spenja po njem ter ga zoper navado vleče za suknjo in nekako s silo nazaj sili. Žaba, si misli župnik, kaj ti je danas, da si tako čuden? In ko kužek le ne odjenja ga cukati in nazaj vleči, si misli župnik: kaj mora pač žival imeti, ker se tako nenavadno danas véde; hočem viditi, kaj ima, in oberne se ter gre po volji kužetovi nazaj proti gojzdu. Psiček to viditi, skakljá in laja veselo, teče pred njim, se ustavi in zre v gospoda, in ko vidi, da gospodar sledi, teče naprej, se zopet ustavi in ozira proti njemu kakor poprej. Tako se véde in ponavlja svoje burke zvesta žival, in sicer tako dolgo, da pripelje gospoda v gojzd.

V gojzdu ostane kužek pred nekim hrastom, kateri je rasel na mestu, kjer dandanašnji stranski oltar sv. Dominika stoji. V ta hrast se zaganja psiček, maha z repom, cvili in laja, in ko župnik blizo pride vidit, kaj da žival pred tem drevesom ima, zagleda na hrasti podobo Matere Božje z Jezuškom v naročju, kakor se še zdaj vidi v velikem oltarju samostanske cerkve Velesovske v posebno za njo narejenem kraju pod sliko Marije, Božje kraljice.

Hrast, na katerem je stala omenjena podoba, je bil debel že trohljen štor, ktereга je vihar, že silo staro in poškodovano drevo, kdaj prelomil; v sredi na štoru je bila Mati Božja, o straneh pa so se vile žive, zelene vejice ter se nad podobo nekako v nebó strinjale. Župnik ogleduje to podobo, premišljuje to reč, nenavadno vedenje kužkovo se mu naravnost pomenljivo dozdeva, on misli in misli in sklep je bil storjen. Podoba taka, si misli, ne gre v gojzd, kjer je nastavljena vsaki nevihti, ampak na sveti kraj, v cerkev in v cerkev jo hočem tudi djati in v češenje ljudstvu izpostaviti. Rečeno, storjeno.

Župnik sname podobo s hrasta in jo nese na svoj dom, v farovž Tratinski ter jo tu postavi in shrani v svojo nar boljši sobo, češ, naj bo sveta podoba tukaj, dokler ji pravega mesta v cerkvi ne dobim. Kako pa se župnik začudi, ko drugo jutro v sobo stopi in podobe nikjer ne ugleda, nikjer ne najde. Še bolj pa se čudi, ko se prepriča, da med tem časom še mogoče bilo ni, da bi bil kdo v sobo prišel, in ko poprašuje in poprašuje, in mu spet živa duša v celem farovžu kar nič odgovoriti ne vé, in odgovoriti ne more, ker nihče nar manjši reči o tej zadevi vedil ni. Gospod še zmiraj ugibuje, kam in kako da bi bila podoba preiti zamogla, kar se nekdo oglasi, ter pripoveduje, da je omenjeni, včeraj v farovž prineseni, pa pogrešani kip zopet v gojzdu na hrastu. To slišati, hitro župnik teče tje, podobo v drugo s hrasta vzame in jo ko prej v farovž k sv. Marjeti prinese, tu v sobi dobro shrani, vse pozapre in dobro zaklene. Pa drugo jutro jo zopet ni bilo, ponoči je zginila. Gospod, ko gre na vse zgodaj v sobo, dobro prej vse ogleda ter najde pri vratih, plehah in oknih popolnoma vse tako, kakor je prej ta dan sam zapustil, in v svesti si je bil, da podobe nihče po naravnim potu vzeti ne more, zato se je bilo njegovo čudenje v sterjenje spremenilo, ko v sobo stopi, in Matere Božje zopet ne najde!

Da jo je šel zdaj prec v gojzd na stari hrast iskat, to je jasno, in ko je res tukaj najde, jo spet vzame, sabo nese in v sobo zapre. Pa ko tudi tretje po noči zgine in se na staro, navadno mesto preseli, potem si ne upa župnik več je na njenim izvoljenem mestu motiti; prepričan, da hoče Kraljica

nebes v tej podobi na mestu najdena ostati in češčena biti, pusti jo tam, kjer jo je bil našel.

Ta prigodba s gospodom župnikom in s podobo Matere Božje se je hitro razširila, in v kratkim se je znidilo več kmetiških, pobožnih devic, ktere so na mestu hrastovega terša kapelico napravile, podobo v to kapelico postavile in prostovoljno k časti Matere Božje samotariti sklenile. Sostavile so si v ta namen majhine celice iz lesa, so tu stanovale, sv. podobo oskerbovale, čednosti Božje porodnice posnemale, se v pobožnem, svetem življenju vadile in uterjevale in tako perve priprosto samostansko življenje v tem kraju pričele. Res, mičin začetek samostana Velesovskega po ustnem ljudstvenem poročilu.

V. Vstanovitev.

a) Srednji vek, toliko psovani čas, imel je posebnosti nad sabo, ktere mora, ali hoče ali noče, tudi zdajni svet občudovati in spoštovati, da, še celo hvaležin jim mora biti. V tem veku se je jelo širiti keršanstvo in se je razširilo po celej Evropi; keršanstvo je predrugačilo in poblašilo ves svet, in to keršanstvo bo tudi zdajne neverske naklepe in napade, prave sleparije in prismodije odvernilo in razrušilo, ker sicer bi se svet prej ali poznej gotovo podivjačil in v anarhijo (brezvladje) razpadel. V tem veku najdemo može, katerim se dandanašnji le redko kdo primerjati zamore. Henrik I., iz hiše Saksonske, je naj poprej znotranje zadeve vredil, in znotrajni mir vstanovil, potem še le na zunaj sovražnike zgrabil in deržavo njih napadov

oprostil. Osemdeset tisuč Magjarov je pri Merzeburgu potolkel in premagal in te sovražne goste za več časa odstranil. Koliki možje so bili Otoni, so bili Frideriki, je bil Rudolf Habsburški in Gregor VII., kateri je bil neprestrašen ko junak, prebrisan ko pravi politikar, in vnet, plameč za vse dobro ko prav cerkven očak. — Iz tega veka izviraja med drugimi znajdbami tudi znajdbe kompasa, popirja in tiskarstva, in toraj reči, ki so tako rekoč zemlja, ktera obsijana nam je deloma zdajno oliko obrodila. — In v tem veku pomnožili so se samostani in redi drugi, novi postali. Osebe obojnega spola so v resnobnem, ojestrem življenju in zatajevanju samega sebe veliko molile za vnemarni, lahkomišljjeni svet; spolnovale so dela usmiljenja nad revnim in nesrečnim bližnjim; v drenju in vrišu posvetnega življenja spačena dobra in zdaj slaba vest je tukaj mirú iskala in ga tudi najdila; sploh živeli so po samostanih pred drugim v skerbi za dušo, pa ponemarjali vender verh tega niso skerbi za vede in znanosti. Tu vsamostanih so se ohranili vsi ostanki starega, učenega in izobraženega svetá, — ostanki, ktere še dandanašnji svet visoko čisla in ceni, in to temveč, ker so še zmeraj vzori raznim znanostim in vedam.

In v tem srednjem veku se je pričel samostan Velesovski. O času vtemeljitve njegove gospodoval je švabski Friderik II. ko nemški cesar, cerkev vladal je papež Gregor IX., in v Ogleju stoloval je patrijarh Bertold. Vtemeljitelji samostana pa so bili: Verijand, župnik Mengeški, in njegova brata Gerloh in Valter, žlahtna Stein, potem Rihca vdova, nje sin Verijand in Albert, opat Gornjegradski. Čas vstanovitve je bilo leta 1238.

„Večkrat“, pravi patrijarh Bertold v izvirnem svojem pismu, „stóré marsikteri v današnjih časih naprave, ki izhajajo iz pravičnih in pobožnih nagibov, pa kmali se pozabijo: Lahkomišljenost, vñemarnost, in tudi sam satan, zopernik vsih dobrih del, take naprave odstrani in zatara. Zavoljo tega je potrebno in dobro, da se vse djanja, ki jih verni početi pravico imajo, in jih tudi po pameti in hvale vredno storé in zveršujejo, zato, da v svoji moči ostanejo, zapišejo in na večno ohranijo. Pred vsem so pa gotovo tiste naprave večnega obstanka vredne, ktere človeku, ki jih vpeljuje, pri Stvarniku za plačilo zveličanje pripravljajo. Zarad tega naj tedaj vedó vsi zdaj živeči verni, in verni vsih prihodnih časov, ki bodo to pismo vidili, da so prišli pred nas v Kristusu ljubljeni Verijand, župnik Mengeški, Gerloh in Valter, brata is Kamnja — Stein — kakor tudi Rihca, vdova in nje sin Verijand, in potem naš častitljivi v Kristusu ljubljeni sin Albert, opat Gornjegradski, ter so odkritoserčno razodeli, da so gnani od milosti Tistega, od ktereга vse dobro pride, v dolini Matere Božje v Velesovem cerkev in hišo v čast Jezusu Kristusu in njegovi preblaženi Materi zidali, da so tje sestre pobožnega življenja s Cigelhofna pri Dunaju povabili in jih tu združili v družino po pravilih sv. Avguština, ter so nas ponižno prosili, da bi mi to vstanovitev poterdili in v svoje varstvo in obrambo prevzeli. Mi hvalimo take svete namene, zadostujemo zato s tem tu njih spodobni prošnji in spoznamo za pravo, da to novo in sveto naselbino z veljavo in oblastijo, ktero imamo, poterdimo, in toraj zarad tega zapovemo s polnim svetom celega Oglejskega kapiteljna, z dobro prevdarjenim in zdravim premislikam vsled

pričijočega povelja ter konečno hočemo in ukazujemo: Sestre, ktere v omenjeni dolini Matere Božje Bogu služijo, naj imajo prednico nad sabo, in ta prednica naj se imenuje priorisa in naj ima vso oblast in veljavo ko tako, vse pa naj živé po pravih sv. Avguščina in sicer iz ljubezni do Boga ojstro in spokorno“.

VI. Vstanovitev na dalje.

b) „Da bo pa ta vstanova“, govori nadalje izvirno pismo, „se obderžala, da bo rastla in dojemala, izročili so omenjeni: Verijand, Gerloh in Valter, bratje z Kamnja, potem Verijand umerlega brata Berona sin in sinovi brata Henrika v svojem in svojih dedičev ali verbov imenu podelitno pravico in fevdno pravo, ki so jo imeli v cerkvi Velesovski, nam v roke in se vsemu temu tako odpovedali, da sliši zanaprej ravno ta cerkev z vsim svojim posestvom, s potmi, gojzdi, vodami, travniki, pašniki, z vsemi obdelanimi in neobdelanimi njivami in z vsim, kar se zraven prišteva, k samostanu v imenovani dolini Matere Božje na večno. Ravno takó so tudi omenjeni bratje in bratov sinovi, kakor tudi sinovi Gebharda Limbarskega, potem sinovi Engelharda Vranjepeškega — Rabensberg — vse gospodnje pravice imenovane cerkve v svojim in v svojih dedičev imenu nam izročili in se jim ravno tako odpovedali, in sicer tako, da ostane samostan Marijne doline s cerkvijo vred in z vsim, kar zraven sliši, pod našim in naših naslednikov varstvom in obrambo, vendar pa tako, da niti mi niti kdo naših

nastopnikov nima pravice, fogtijsko pravo komu drugemu izročiti.

Verh tega so že omenjeni bratje: Verijand, Gerloh in Valter s Kamnja z več drugimi, z deli usmiljenja si milost pri sodbi nakloniti, mnogo od svojega posestva v prid samostanu odstopili, in vse prepušeno imenovali in popisali. Verjand, župnik Mengeški, je s privoljenjam svojih bratov in verbov dal in volil samostanu štiri zemljiša pri Šentjurju, petero zemljiš v Olševku, eno pa na Voklem in en vinograd na Pšati. Tako je dal in volil Gerloh s Kamnja temu samostanu svoj grad pri Velesovem z vsim, kar je zraven slišalo in čvetero zemljiš pri Peših in šest pri Vopovljah. Ravno tako je prepustil in volil Valter s Kamnja eno zemljiše v Olševku in gospa vdova Rihica in nje sin Verijand volila sta in prepustila omenjenimu samostanu štiri zemljiša pri Tupaličah. Njim pridružila se je tudi sestra Marjeta, ki je tudi Bogu služila ter je samostanu čvetero zemljiš pri Perneku in eno pri Tufstejnu prepustila.

Naš v Kristusu ljubljeni sin Albert, opat Gornjegradski, govori patrijarh na dalje v izvirnem pismu, je podelil temu samostanu štirinajst zemljiš v Bledu — bei Veldn — ki jih je za 40 mark kupil, in je še toliko pridal, da je vse skupej znašalo 100 mark vrednosti. Dozdaj naštete zemljiša, pristavlja izvirno že večkrat omenjeno pismo, slišijo zanaprej samostanu in v njem živečim sestram ko lastina ter naj jim služijo v živež in v oskerbljenje vsakojake potrebe. Vse to se je veršilo operto na veljavo papeževo in našo lastno oblast.

Na dalje so darovali, pravi izvirno pismo, Henrik Niger, imenovan Velesovski, temu samo-

stanu dvoje zemljiš na Olševku in eno na Lužah, in Henrik, imonovan Liste, eno zemljiše v Česnjevku, in Ropert s Perneka eno zemljiše v Perneku. Vse te tu naštete posestva pa so imenovani prepustili samostanu s to pogojo, da slednji njih do smerti dotične prihodke vživa, po smerti pa pripadajo omenjene posestva s prihodki in pravicami vred popolnoma v last in vživanje samostansko“.

VII. Vstanovitev — konec.

c) Ko so omenjeni bratje s Kamnja v Ogleju prosili privoljenja ali velikoveč poterjenja k vstanovitvi Velesovski, so bili že samostan zidati pričeli in ga tudi toliko pod streho spravili, da so omenjene sestre zamogle v njem za silo prebivati in po pravilih sv. Avguština Bogu služiti. Nikakor pa poslopje še doveršeno bilo ni. Veliko veliko je bilo še dela do tega časa ostalo. Zarad tega skerbela sta, kakor nam že večkrat napičeno vtemeljivo pismo pripoveduje, posebno brata s Kamenja: Verijand župnik, in Gerloh grajšak, za polno izpeljavo vsega poslopja. „Da bi si večna prebivališa v nebesih pridobila“, se bere v pismu, „hočeta tu na zemlji stanovališa samostanske poskerbeti in popolnoma dozidati“. V ta namen se je zavezal Verijand župnik, do zveršenja vsega poslopja ves čas svojega življenja zderževati dva stavbarska mojstra in šest delavcev, ktere je z vsim potrebnim preskerboval. Ko bi pa imel Verijand župnik poprej umreti, predenj bi samostan še izdelan bil, prepustil je za ta pripetljaj bratu Gerlohu 10 mark prihodkov od svoje dedišine za zidanje do doveršitve samostan-

skega poslopja. *Ko bi imelo pa morda še kaj pri-manjkovati, zavezal se je Gerloh brat, da bode on vse založil in iz svojega poravnal, in ko bi pred bratom Verijandom umerl, hoče temu 15 mark prihodkov od svojega premoženja za izverševanje samostana prepustiti. Ako se primeri, da oba brata, Verijand in Gerloh, pred doveršenjem samostanskega poslopja umerjeta, hočeta pa zvoliti posebno zanesljivega in vestnega človeka, kteremu bo naloga, z nju premoženjam ves samostan, kakoršnega sestre potrebujejo, sozidati in skončati.

„Zavoljo tega“, govori na dalje patrijarh Bertold v izvirnem vtemelivnem pismu, „obdobrujemo in poterjujemo vsa omenjena prepušenja, darovanja in prostovoljna dajanja, ktere so se v pobožnem in pravem duhu zverševale, in to vse s samostanom vred obdobrujemo in poterjujemo opiraje se na našo veljavo in oblast, ki nam gre ko deželnemu knezu po milosti naših predstaršev, kakor tudi v imenu naše ljubljene vnukinje Neže, vojvodine avstrijsanske, in v imenu nje brata našega vnuka Otona, svitlega vojvoda v Nemciji in dvorskega kneza Burgundskega“.

Po takem poterjenji omeni vtemelivno pismo še posebnih pravic, ki so jih vživali samostanski pisarji ali oskerbniki; potem omeni tudi Šentjurske cerkve in njenih prihodkov, kteri so vsi došli v podporo nunam v Velesovskem samostanu, vendar s tem pristavkom, da priderži patrijarh sebi in naslednikom svojim pravico in oblast, Šentjurskega župnika postavno vmestiti in mu iz cerkvenih prihodkov njemu spodobno plačo odločiti. Tudi je bilo pripušeno, kakor se bere v povikšanje vere in množenje pobožnosti, vernim Oglejske škofije, ako kdo njih želi, v tem samostanu pokopovanim biti.

„Da pa vse to na večne čase tako ostane stanovitno, veljavno in nerazrušljivo, smo v tem pismu vse popisali ter s svojim pečatom, s pečatom našega Oglejskega kapiteljna, kakor tudi s pečatom naše zgoraj omenjene vnukinje, vojvodine avstrijsanske in našega vnuka, zgoraj omenjenega vojvoda obdobrili in poterdili“.

„Kdor koli bi pa morda se prederznil, s silo to ovreči in razdreti, ta naj vé, da si s tem nakoplje jezo ss. aposteljnov Petra in Pavla, zamero papeževu in našo in z izobčenjem nesrečno večnost“.

— Besede, ktere se znajo prej ko ne liberaluhom silno smešne zdeti, ktere pa so nezmerno resnobne, pomenljive in pretresljive vsim tistim, ki so verni in katerim pravica in povračilo po smerti ni kaka prazna reč! —

To se je zgodilo, sklene večkrat omenjeno pismo v temelitve Velesovske, v cerkvi sv. Marjete v Velesovem v letu včlovečenja Gospodovega 1238, 10. decembra. Podpisi so naslednji: Konrad, škof Špajerski; Albert, opat Gornjegradski; Henrik, nad-duhoven Belaški; Henrik, prošt Blejski; Verijand, župnik Mengeški; Rajner, dekan na Kranjskem; Diktirik, župnik sv. Marije Kraftonske, dvorni bilježnik; Henrik, kapelan Bertolda mejnega kneza Hoenburškega; Gebhard, Limberški; Bertold, Kerški; Konrad Gal, Gebharda, Limberškega brat Vitegon; Verijand, sin Munderjev; Markard Hvalinski; Eberharda in Henrika s Kamenja sinovi in več drugih.

VIII. Čudeži in milosti božje.

a) „Vidijo, gospod fajmošter, tele molitve in pa maše za dež in za lepo vreme se meni nič

kaj prav ne zdé, so odveč; sej Bog nima nič pri tem, to le oblaki delajo. Če se nakopičijo, je dež, če pa vetrovi oblake preženó, je pa jasno in večkrat tudi suša“. Tako je modroval neki kmet, kateri je domačega, ravno še novega gospoda v vas povabil, in je veliko svetá ko voznik z lastnim parizerjam obhodil, z mnogimi ljudmi se pečal, na marsikaj naletel, marsikaj vidil, slišal in zvedel, pa tudi ob vero prišel, ali saj zeló v veri opešal.

Ta mož je že v večnosti, bil je zelo mogočen, držal se je za kaj modrega; pa revež ni pomislil, da je Bog oblake vstvaril, da je naravi življenje vdihnil, po katerem in v katerem se ona razvija in razodeva od začetka pa do današnjega dne, in se bo razvijala in razodevala do konca sveta. On ni pomislil, da se zamore ura vstaviti, ne da bi se znotranji mehanizem, znotranja skladba kako popačila; tudi ni pomislil, da se celó bitni kembelj odvzeti zamore, da nič več ne bije, ne da bi samo zató le za miglej zastala, toraj da tudi Stvarnik v naravo, ktera ko ura po svojem živi in gre, z vsemogočno rokó seči in oblake ustaviti zamore, ali jih pa zna v veči obilnosti razvijati se pustiti, ne da bi s tem v razvijanju narave kaki zaderžek ali nered nastal, ali kaka zmešnjava vstala. — „Pa gospod f. —, sej to ne more biti, kar je mrtvo, in kar že zdrava pamet uči, nič več se ne oživi“. Tako pa je modroval neki v svojem stanu izversten in prav izobražen gospod, pa zopet brez globokejšega mišljenja, le po verhu, tje ven dan, kakor da bi bilo božji vsemogočnosti kaj takega storiti nemogoče. Bog je vir vsega življenja, gospodar življenja in smerti, in če on življenje človeku že prec v začetku vdihniti zamore, zakaj bi človeka,

kteri je ves v njegovi oblasti in je po njegovi volji umerl, zopet oživiti ne zamogel? Ni li vsemogočen? Nima mar vsega v svoji roki: življenja in smerti? Ni li v njegovi moči storiti, kar mu je ljubo? Verni človek v svoji ponižnosti spoznava vsemogočnost Božjo ter si po nji marsikaj pojasnuje, med tem ko človek v svojim napuhu vse zametuje in taji, kar njegova omejena pamet ne razvidi in ne spozná, ali pa, če ravno kake reči tajiti ne more, jo naključju in skrivni delavnosti nature pripisuje, ne da bi ravno prevdarjal, je li to mogoče, ali ne? in tako reč verje, ktera se je čudeno, to je: po nadnatornih božjih močeh zgodila, vendar pa čudeža ne dopušča, ker mu napuh v ziralu vsegamogočnosti božje pogledati brani, sploh verni kristjan vérje neomejeno, na nikoga natvezeno ali samosvojno, neodvisno, vsegamogočno bitje; veruje, da timu bitju je vse mogoče, — toraj nezmerno veliko mogoče, kar človeku, kar tudi skrivnim močem nature mogoče ni, in mogoče biti ne more, posvetnjak nasproti pa v svoji nejeveri, v svojem napuhu vse to zametuje in pripisuje rečem, kterih si pojasniti ni v stanu, pa jih tudi tajiti ne more, slepemu naključju ali pa skrivnemu delovanju nature, toraj rečem, kterih še ne pozna, ktere se še ne zavedo, da so, ktere niti uma, niti pameti nimajo, in se po naredbi božje vsegamogočnosti naravno razvijajo, navezane na nepremakljive postave. Verni veruje, da izvirajo dela, ki si jih pojasniti ne more, iz vsemogočnosti božje, napuhnjeni posvetnjak pa jih ali zametuje, taji, ali pa naključju in sebe nezavedni natori pripisuje; verni takih del, ki jih čudeže zove, ne zapopade, pa tudi neverni posvetnjak jih ne, verni jih zato božji vsemogočnosti

pripisuje, neverni pa, ako jih tajiti ne mora, naključju in natori!

Prevdarimo pa vse to, ali ni očitno, da ne kristjani, verni in ponižni, ampak napuhnjeni posvetnjaki, v svoji nejeveri vpregajo pamet in njeno mišljene v silen, težak jarem? Kristjan veruje čudeže, in iše pojasnjenja v svojem Bogu in Stvarniku; posvetnjak pa zametuje čudeže, mora pa vender reč, ktere tajiti ne more, večkrat spoznati in verjeti, iše pa pojasnjenja ne v stvarniku, temuč v stvari, v naravi in naključju, ali prazni besedi! Kolik smešen napuh, kolika neumnost in nespamet!

To smo za potrebno spoznali omeniti v zadevi čudežev, preden ktere njih, ki so se tu v Velesovem godili, v misel vzamemo in jih naznamo Bogu in Materi Božji na čast, ljudstvu pa v poterjenje zaupanja v Njo, ki je pomoč kristjanov in pribežališe grešnikov.

IX. Čudeži in milosti božje — dalje.

Ako omenjamo tukaj čudežev, s tem ne mislimo pripovedovati pripetljejev iz starodavnih dni, temveč prigodbe novejših časov, prigodbe, katerih priče so še v življenju, in jih naznanjamo takó, kakor smo jih slišali nekaj iz ust takih, kateri so jih sami doživeli in so se celó tudi nad njimi samimi godile. Suženj sedanjega brezbožnega časa bo bral in morda merdal presvetno zaničljivo nad čitano rečjo, ali kakemu slepemu slučaju ali naključju pripisoval; verni nasproti pa bo v ponižnosti božjo previdnost in njene sklepe molil in veroval. Suženj časa zametuje v svoji dozdevni modrosti

keršanski čudež, ker mu napuh in strah pred hudičem verovati ne pusti, vernik veruje ponižnega, priprostega serca, ker veruje v Boga vsemogočnega, neskončnega modrega, usmiljeniga in dobrotljiviga, toraj veruje v neskončno Bitje, kterege lastnosti so tako rekoč naravni studenci čudežev in čudovitnih prigodeb, omejeni pameti človeški znotraj njenih mejá naravnost in popolnoma primerne. Pa naj bo zadosti tega; liberaluhov bomo težko kterege prepričali in spreobrnili, kajti ktemu je potreba milosti od zgoraj; verni pa veliko besedi ne potrebujejo, dosti je, da se jim djanje razloži; prestopimo se toraj raji kar k reči sami, k prigodbam, ktere so se godile na priporočevanje, storjeno Materi Božji v Velesovem.

a. Terdovraten bolnik.

J. K. iz Adergasa bil je kakih osem let nekako zmedene pameti, ali veliko več živel je v obupu, poslednjič pa je zbolel na smert. Navadno ni v tem času hodil ne k spovedi ne v cerkev, in eden gospodov, ko je slišal, da je K. nevarno zbolel, se napoti do njega, ga obiskat. Gospod hodi zdaj k njemu, ga sčasoma opomni spovedi in sprave z Bogam, pa bolnik noče od tega nič slišati; zadnjič pa, ko skerbni dušni pastir bolnega k prejemanju ss. zakramentov, kakor vé in zna, z vso mogočo zgovornostjo nagovarja, mu ta kar naravnost zaverne: „Mati ga še ni rodila na svetu, da bi se mu jaz spovedal!“ Duhoven to slišati, pride ves potert domu, ter pravi g. župniku: „Janez bo umerl, pa spovedati se nikakor noče!“ Skerbni

župnik, naš predsprednik, mož, kateri je svetu ves odmerl, in le v molitvi in spolnovanju svojih dolžnost živel, se podá na to, kar je od svojega duhovnega pomočnika slišal, v cerkev in moli k Mariji ter ji priporoča bolnega grešnika. Med molitvijo se mu zdi, kakor da bi slišal glas: „Pojdi, ti boš vse opravil“. Ves vesel in potolažen se vzdvigne po opravljeni molitvi g. župnik ter gre naravnost k bolniku. Stopivšemu v sobo zakliče ta, ugledavši ga: Po kaj ste pa vi prišli, saj nisem po vas poslal? Res, mu odgovori župnik, ti nisi po-me poslal, pa jest sem sam prišel, ker sem mogel priti, ker me k temu dolžnost veže. Janez ti si bolan, in sicer hudo bolan, ti se moraš še danes previditi dati, danes je še za-te čas milosti, jutro bi bilo že prepozno in ti bi bil pogubljen. Bolnik, dozdej pravi terdovratnež, se zdaj voljno vda, skesano in odkritoserčno spove, in kakor je upati, v resnici z Bogom spravi. Komaj pa spovednik odide, da ga še popolnoma previdi, že tudi umirati jame.

Ta prigodba nam kaže čudovitno milost božjo. Bolnik, ves terdovraten, noče od sprave z Bogom nič slišati, župnik moli zanj, ga priporoča Marii, in terdovratno sercé se omeči ko vosek, in skesan in previden s ss. zakramenti, zaupljivo tudi v resnici z Bogom spravljen, sklene ta terdovratnež ko spokornik svoje življenje. To je milost božja, ktere tudi neverni Tomaži tajiti-ne morejo.

b. Utonjenec.

Fantič, v četrtem letu svojega življenja, v vodo pade in dereča voda nesla ga je že več sežnjev.

naprej, ko mu pride pomoč. Dobri ljudje so prihiteli, fantiča vjeli in srečno iz vode dobili, pa brez znamenja kacega življenja. Mati tarna in joče, ko vidi, da vsa pomoč sinčeka v življenje obuditi ne more, kar pride neznana žena, stopi k materi ter pravi: „Ne žalujte, obljubite otroka Materi Božji v Velesovem in bo oživel“. Mati posluša ta svet, stori po tem svetu in otrok je kar v tem hipu spregledal in ozdravel. Ta prigodba se je godila na Koroškem, lastna mati otrokova jo je pripovedovala zanesljivo in pošteni osebi, in ta nam. „Mati Božja v Velesovem je velika pomočnica, sama sem to nad svojim otrokam skusila!“ je še predstavila mati tej osebi.

c. Mertvi otrok.

M. B., rojen v Velesovski fari, živel je pozneje v Terstu in je bil, kakor se nam dozdeva, nakladavec. Bil je oče enega sinka, kterega je posebno rad imel. Ta otrok, kakih 9 let star, umerje in pripravi s tem očeta v veliko žalost. Sin leži na parah, in mertvaška tružica, v katero zaklenjen je imel pokopan biti, bila je že tudi v hiši. Oče žalosti ves prevzet zdihuje, in ko merlička vzdignejo, položiti ga v mertvaško tružico, kliče k Marii Velesovski ter vdan v voljo božjo ponižno prosi, ako je volja božja, življenja svojemu otroku — in glej otrok oživi, spregleda in vstane v neizmerno veselje očetovo in v stermeje vsih, kterim je ta reč bila znana.

Srečni in hvaležni oča naznani potem našemu predspredniku, gosposu župniku J. St. dan, v kterem

hoče sam v Velesovo priti in se osebno za to ne-
navadno milost zahvaliti Marii; župnik oznani ta
dan s prižnice ter pravi: Naj omenjeni čas farmani
prav obilo v cerkev pridejo, ker ta dan pride na
božjo pot semkaj k Marii tudi tisti oče, kterega
otrok je bil po prošnji Marijni tako čudovito obujen
v življenje. Oče pride, opravi svojo zahvalno po-
božnost, pripoveduje spet in spet že omenjeno pri-
godbo, ter se verne nazaj v Terst; mi pa nazna-
njamo tukaj prigodbo to, kakor smo jo slišali in jo
farmani moške starosti vsi tukaj vedo.

d. Nevslisana prošnja.

M. K., neomozeno, pa že priletno in spošteno
dekle, prosi Mater Božjo v družbi z drugo pobožno
osebo neke milosti posebno serčno in nadležno.
Neko nedeljo, bila je ta dekla pri Marii za oltar-
jem, in tu poklekne pred podobo Matere Božje ter
jo zopet z vso ponižnostjo in pobožnostjo prosi
omenjene milosti; pa kaj se zgodi? Prošivka se
ozre v podobo vsa v željah, da bi bila vslišana, po-
doba pa prav razločno odkima z glavó, kakor da bi
reči hotla: Njena prošnja ne more vslišana biti.
Da je oseba to v resnici vidila, je pripravljena, ko
bi bilo potreba, vsaki čas poterčiti s prisego.

Pa oseba se je zmotila, le vidilo se ji je
takó in dozdevalo, da si ravno nič ni bilo, poreče
morda kak dvomljivec, posebno kak nejevernež
nove baže. Na to odgovorimo: Tudi mi smo bili
tako modri dekile opomniti, da bi se bilo znalo
prej ko ne zmotiti, pa odgovor je bil: „Gospod,
saj vedó, kako je za oltarjem, jaz sem bila Materi

Božji prav blizo in sem vse na tanko vidila, in tudi s prisego priterdim, ako je potreba“. Nejeverniki še zmiraj maje z glavó, pa naj maje, kakor se mu poljubi, eno je tu gotovo: priseči le ne more, da bi bila zmota, ker nima nič veljavnega, na kar bi svojo prisego naslanjati mogel, dekleta pa z dobro vestjo priseči mora in tudi hoče, da je vse tako vidilo. Kdo zasluži tedaj veči vero, nejeverniki malopriden brez veljavne naslombe v zadevi prisega in dvoma, ali dekleta, verno in pobožno s svojo osebno gotovostjo in spošteno mislijo?

e. Gospodinja.

N. Č. pripoveduje: Moja mati so imeli kočó in nekoliko zemljiša, da so kravo in vola redili. Na enkrat pa zbolí vol tako, da ni bilo več upanja, da bi ostal. Živinski zdravnik ni mogel nič opraviti in mati, pravi ta oseba, kjer so v bolnem volu skor da tretjino premoženja imeli, se vernejo k Materi Božji ter jo prosijo pomoči. Pošljejo tudi po olja z namenom, ga za žgavni dar Marii v čast darovati. Olje kmalo dobijo, nesejo ga hitro v cerkev, in ko nazaj prišli pogledajo k volu, najdejo ga lepo ležati, jih veselo gledati, in čversto prežvekvati; bil je popolnoma zdrav.

To se je ravno tako naključilo, bi znal kak nejeverni modrijan reči. Prav, prosta mu je volja, tako misliti, pa tudi nam mora prosto biti, misliti o tej reči, kakor se nam poljubi. Če toraj prevdarimo hudo bolezen, priporočanje gospodinjinó Marii, darovanje in hkratno povernjenje zdravja, se nam vse bolj pametno in verjetno dozdeva, da

namest naključju, temu silo pripravnemu vitrihu posvetnih modrijanov v pojasnovanje kakih skrivnost, pripisujemo veliko več ozdravenje tukaj nad-naturnemu vplivu, izvirajočemu od Matere Božje na prošnjo po gospodinji storjeno. Tako mislimo in verjamemo mi, katerim kaj takega misliti prosto biti mora.

f. V vojake siljeni mladeneč.

Ob času Napoleonove vlade so Francozje po Kranjskem vojake nabirali, nabrane pa tirali na Laško. Z njimi v Gorico pridši zapró jih čez noč v četerto nadstropje neke velike in visoke hiše. Tukaj premišljujejo zdaj slovenski mladenci svojo grenko osodo, dozdeva se jim, da bodo težko kdaj še vidili svojo domovino in domačijo, in v serce jih peče taka misel. V tem obupnem stanu si misli neki Aleš Zadnikar, mlad, čverst korenjak z Olševka v Šenčurski fari doma, „serčnost velja“, se priporoči Materi Božji Velesovski, zdihne: O Marija, ti mi pomagaj! skoči v tem hipu na okno in skoz okno s četertega nadstropja doli na tla ter pade na kamniten tlak nepoškodovan. Hitro se zdaj mladeneč pobere, beži proti Solkanu in od tod čez hribe in doline mem Cirknja po Loških hribih, ter jo prisopiha srečno v svoj rojstni kraj Olševke nazaj.

Tukaj v svoji domovini je živel omenjeni Aleš do pretečene jeseni 1870 veselo in zadovoljno, doživel je visoko starost, in starček osemdesetih let umerl. Rad je še v svoji sivi starosti pripovedoval, kako mu je Marija iz pred kloštra v mnogih silah in nadlogah, zlasti pa v ravno omenjeni okolišini pomagala.

g. Cerkvni tat.

Ko še ni bilo v oknu pri Materi Božji za velikim oltarjam železnega omrežja, se priplazi neki znan begovec po noči do Marijne podobe v celico in jo obropa vse zlatnine. Ko jo pa misli z ropom vred skoz okno spet lepo tiho popihnuti, ga zgrabi neka nevidna čudna moč za levo roko, da se kar ne more ganiti in proč iti. Groze prevzet se strese tat na vsih udih, ne ve zdaj kaj začeti, slednjič vender poskusi desno roko, in ko vidi, da mu služi, vzame vso nakradeno zlatnino, jo dá Marii nazaj, obudi pa tudi serčno kesanje nad doperneseno pregreho. Nunska dekla pride in dan zvoni, tat ves skesan pobožno moli angelovo češenje in glej, ko odmoli, čuti, da ga je spustila tista nevidna moč, in zdaj oprostjen tiho odlazi. To zgodbo je omenjeni človek marsikteremu svojih prijatlov pripovedoval.

h. Otrok z Štajerskega.

Okoli leta 1821 se pripelje kočija v Velesovo, iz nje stopi neki grajšak iz Štajarja s svojo soprogo in z mertvim svojim otrokom. Sinek jima je bil zelo in nevarno zbolel in obljubila sta ga doma v Velesovo in obljubo spolniti je bil vzrok nju prihoda k Materi Božji sem pred klošter. Ko sta pa že precej od Kamnika in blizo svojega cilj in konca, jima otrok na potu umerje. Z mertvim otrokom prideta tedaj semkaj v Velesovo na božjo pot. V svoji žalosti stopita v cerkev, oča in mati, gospod in gospa, padeta pred velikim oltarjam na kolena in gresta s otrokom v naročju okrog oltarja

po kolenih. Ko pa nazaj pridete pred altar, začne prej mertvo déte v maternem noročju z močnim glasom jokati. Oh čudo! zakliče gospa, otrok je oživel! Presrečni starši opravijo zdaj z radostnim srcem božjo pot in se veselja in hvaležnosti jočejo. Marsiktero leto se je še dobil potem od tega grajšaka kak mili dar Mariji Devici v čast in zahvalo.

i. Slepa žena.

V mojih otročjih letih, tako nam nekdo piše, pripelje žena drugo slepo ženo v Velesovsko cerkev ter jo posadi v enega cerkvenih stolov. Združeno moli tukaj slepa žena s svojo tovaršico k Materi Božji, naj bi ji pri Bogu sprosil milost pogleda. Čez nekoliko časa pusti zdrava žena slepo v cerkvi samo ter gre svojo rodbino ali žlahto obiskat. Ko pa pride zopet nazaj po slepo prijateljico, da bi jo domu peljala, najde pred njo prav lepo, novo podobico na stolu ležati. Na vprašanje, je li bil kdo ta čas v cerkvi, odgovori slepa sirota: kolikor je ona čutiti zamogla, nihče. Ta podobica pa ni imela oči v znamenje, da prošnja te čez 70 let stare žene uslišana biti ne more, in res do smerti je bila žena slepa ostala. Omenjeno podobico sem tudi jaz, pravi poročitelj, v svojih rokah imel, jo pregledoval in po svoji otročji razumnosti presojeval.

Te štiri prigodbe nam je neki sveten pa veren gospod pismeno sporočil, in mi smo jih tu zapisali, kakor smo jih brali. Poročevalec pa je imel podobico brez oči v rokah, in je slišal pripovedovati kdaj mladenča ubežnega, in zdaj že sivostarega Aleša Zadnikarja samega vse prigodbe in pripetljeje njegove.

k. Kupec.

Neki Šenčurjan je šel pred nekaj leti na Štefano goro v Cerkljansko faro po kozé. Posreči se mu in nakupi več te živali. Ko pa kupljene proti domu zažene, mu zelo nagajajo in komaj jih spravi od vasi in čez hrib. Navzdol gredé pa se splašijo in se razkropé na vse strani. Mož gre za njimi, leta po hosti, jih skupaj zganja in kliče, pa nič ne opravi. Kakor serne so letale in švigale po gojzdu in vse plašne meketale, poslednjič pa zginejo gospodarju spred oči in se kar popolnoma zgube. Ves vroč in struden pade v senco košatega drevesa ter zdihne: „Če mi jih Mati Božja iz Velesovega ne pomaga najbiti, so te živali prej ko ne saj za danas zgubljene“. Spehanega kupca trud premaga, dremavec ga posili, zadremlje in spi, kakor bi ga bil ubil. Ko se pa zbudi in se okrog ozre, vidi vse kozé krog sebe stati, prežvekati in mirno nekako njegovega prebujenja čakati. Začuden in vesel skoči po koncu, živali zažene in prej vse plašne pohlevno zdaj gredo in skakljajo proti Šentjurju. Hvaležnega serca se je spominjal omenjeni kupec Matere Božje v Velesovem.

S to prigodbo končamo popisovanje Velesovega, da si bi tudi še marsikaj povedati mogli, ter pristavimo k sklepu še staro, pa za natis popravljeno in prenarjeno pesem od Matere Božje Velesovske:

X. Pesem.

1.

O Marija, vredna vse časti,
 Vir, studenec božjih milosti,
 Bog te je povzdignil nad vse
 Tu, in tamkaj nad nebeščane.
 Samostan Velesovski te rad,
 Prav veselo kliče svoj zaklad.

2.

Na oltarju velkem vidit je
 Iz prestarodavnih časov še
 Tvoja, mati, zdaj podoba vsa,
 Ki premil'ga pestje Jezuška.
 Milosti z nebes po nji rose
 Razveselovaje nam serce.

3.

Zdaj preteklo šest sto let je že,
 Kar ljudje Marijo tu časté,
 Je tolažba prava in pomoč,
 Prebivavcem hiš in revnih koč
 Vsaki milost tukaj zadobi,
 Kdor skesan Marijo prav časti.

4.

Hude ure grozni, strašni čas
 Odvräca s škodo vred od nas,

Sušo, močo, slano zaderži,
Če se ji prosivec vreden zdi:
Žalost, reve, križev vsakega
Ti odjemi Mati vsmiljenja.

5.

O da b' mogel tu naštetati vse
Milosti, dobrote, čudeže,
Ki jih je slovenski verni rod
Kdaj prejemal v tolažbo tod;
Pričalo bi vse ko zvon glasno
Tebe, Mater, vselej milostno.

6.

V tebe stavimo zatorej up,
Če nas tare žalost, skerb, obup;
Tebi, o Marija! bomo v čast
Peli vun in vun ko tvojo last.
Ti si nam tolažba in pomoč,
K tebi kličemo čez dan in v noč.

7.

Daj pomoč Marija mati nam
Saj si pribežaljšje grešnikam,
Ter nam sprosi, da skesani mi
Vsi Bogu ostanemo zvesti;
Kadar pride nam pa smertni čas,
Takrat, Mati, ne zapusti nas!

Še so sim ter tje taki, ki so še po starem samostanu hodili, in se ga še dobro spominjajo, tudi vedo še marsikaj od svojih starišev v zadevi gospa dominikanaric, in od svojih dedov zastran zidanja novega samostana, ker stari očetje zdaj živečih starih ljudi so v svoji mladosti tlako pri stavljenju samostana delali, in marsikaj znamenitega svojim otrokam, in ti spet svojim ali zdaj živéčim že postarnim mlajšim pripovedovali. Taki pa, kateri so kaj s lastnimi očmi vidili, ali saj iz ustnega izročila kaj vedó, zginjajo bolj in bolj, in kmalo ne bo nikogar, kateri bi vedil povedati kaj več zanesljivega od Velesovega. Izvirni spisi so se skor da vsi pogubili in pokončali, če se še to malo, kar je ostalo, kako pogubi, potem ni vira, iz katerega bi se kaj zanesljivega o Velesovem poročati zamoglo, kar bi bilo gotovo obžalovanja vredno. Da bi se tedaj kaj takega ne pripetilo, smo tukaj in v Danici po izvirnem pismu in iz zanesljivega ustnega sporočila Velesovo in njegove prigodbe kolikor toliko popisali in pozabljivosti oteli. *Lineola ducta*, ne memoria penitus oblivioni tradatur: Čertice te so napisane, da se reč popolnoma ne pozabi.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS

00000320668

